
ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

УДК 374.7(4)

А.В. Боярська-Хоменко,

кандидат педагогічних наук, докторант кафедри дошкільної, початкової та професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВИТОКИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В ЄВРОПІ

Анотація. У статті розкрито основні чинники, які сприяли розвитку ідеї освіти дорослих в Європі. Здійснено аналіз причин виникнення ідеї освіти дорослого населення. Визначено причини відкриття перших навчальних закладів для дорослих та виділено основні результати їхньої діяльності.

Ключові слова: освіта дорослих, неперервна освіта, формальне навчання дорослих.

Загальна суть проблеми. Освіта дорослих сьогодні має важливе значення в структурі організації безперервної освіти. Цьому сприяє участь у вирішенні питань освіти дорослих освітян, науковців, політиків та бізнесменів. Розвиток загальнодоступної безперервної освіти гарантує соціальний захист осіб, які стикаються з проблемами професійної невідповідності, відсутності мовної грамотності, економічної боротьби та проблем самореалізації. Урядовці європейських країн складають стратегії підвищення освіти для дорослих, підкреслюючи важливість доступності інформаційного змісту як основи інформованості громадськості про навчальні структури та курси, запропоновані для дорослих студентів, а також їхнє фінансування.

У світлі цих проблем актуальними постають питання вивчення позитивного європейського досвіду у галузі освіти дорослих. Аналіз історичних фактів щодо витоків ідеї освіти дорослих у Європі сприятиме переосмисленню особливостей організації безперервної освіти, збагаченню історико-педагогічної теорії, визначенню провідних етапів на шляху становлення європейської системи освіти дорослих.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальними питаннями освіти дорослих присвятили свої наукові праці Т. Андрющенко, С. Архипова, С. Болтівець, С. Гончаренко, Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Мукан, Н. Ничкало, І. Носаченко, О. Отич, Л. Пуховська, С. Сисоева, Л. Сігаєва, А. Старєва, О. Титаренко.

Мета статті — визначити основні чинники та фактори, які сприяли становленню та розвитку ідеї освіти дорослих в Європі у XVIII–XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Динамічний розвиток діяльності, пов'язаної з процесом освіти дорослих, почався в Європі у другій половині XVIII ст. Зростання значення ініціативи, спрямованої на підвищення рівня освіти дорослих у суспільстві, було наслідком швидких соціально-економічних змін, які почалися в Англії та поступово поширились в інших європейських країнах. Цей цикл змін відомий в історії під назвою промислової революції. Його наслідки, в тому числі і для сфери освіти та навчання, були надзвичайно серйозними, зокрема виникла необхідність у висококваліфікованих працівниках різних галузей промисловості. Очевидно, що потреба в більш освіченій робочій силі може бути досягнута лише в одному напрямку — через навчання та освіту дорослих.

У Великобританії стрімкий ріст потреб промислової революції створив новий клас здобувачів освіти «механіки» (*mechanics*) — інженери, які працювали у промисловості та потребували удосконалення своїх професійних знань і умінь. З метою навчання інженерів у 1796 р. було засновано «місячне» товариство Бірмінгема, яке стало попередником інститутів механіки (*Mechanics' Institutes*) — навчальні заклади, створені для забезпечення освіти дорослих, особливо у технічних дисциплінах. Інститути фінансувалися промисловцями та власниками підприємств на тій підставі, що в кінцевому результаті вони можуть отримати суттєву вигоду від більш висококваліфікованих працівників [1].

Зважаючи на позитивний досвід організації освіти дорослого населення Великобританії у галузі виробництва, по всій Європі почали відкривати курси для робітників промисловості — спочатку у формі зустрічей та дискусій, предмет яких дозволив працівникам ознайомитись з усіма «технічними новинками» та новими рішеннями, які використовувались у той час при будівництві та обслуговуванні машин [4, с 10].

Перша школа, де дорослі могли отримувати не лише професійні знання, а й елементарну освіту, була відкрита в Англії у 1798 р. у місті Ноттінгем, що поклало ґрунт для заснування подібних навчальних закладів для дорослих, які на початку XIX століття функціонували у багатьох країнах Європи [5].

На початку XIX ст. у Великобританії та Німеччині виникли перші заочні формалізовані навчальні заклади для дорослих. Їхня діяльність передбачала індивідуальне спілкування викладачів університетів зі своїми учнями через листування. Наприклад, в 1840 році англійський педагог Ісаак Пітман відправляв поштою своїм учням стенограми власних лекцій [3].

Велика роль, яку відіграла Англія у розвитку освіти дорослих, також підтверджується тим, що саме тут в 1873 році був заснований перший у світі Відкритий університет. Навчальна діяльність цього закладу полягала в організації публічних лекцій, в яких могли приймати участь всі бажаючі, незалежно від їхнього матеріального, соціального статусу та незалежно від віку. Згодом Відкриті університети почали функціонувати і в інших містах Англії [6].

У Центральній та Східній Європі Відкриті університети розпочали свою діяльність переважно в Австрії (1880 р.), Німеччині (1896 р.), Польщі (1898 р.). Заняття, організовані такими університетами, проводились відповідно до певних правил. Наприклад, лектори писали наукові доповіді чи трактати, а потім публічно

представляли свою роботу на певну тему. Після прочитання відбулася дискусія, під час якої обговорювався предмет дослідження та обмін думками. Окрім основної задачі — поширення знань та інформації, Відкриті університети виконували ряд інших функцій, у тому числі популяризацію освіти серед дорослих та поширення культури по всій Європі [4].

Велике значення для розвитку освіти дорослих в Європі відіграла Франція, так у 1833 році в країні було розпочато реформування системи освіти. У межах запропонованих реформ було створено освітні установи для навчання дорослих, які не завершили початкову освіту. Популяризація ідеї навчання дорослих у Франції відбулася завдяки підтримці власниками промислових підприємств, що було пов'язано із зростаючим попитом французької промисловості на працівників з вищою кваліфікацією, ніж раніше. Ще однією вагомою ініціативою, започаткованою у Франції в той час, було поширення освіти серед сільського населення. У сільській місцевості відкрито початкові школи, які спочатку виховували дітей та молодь, а пізніше почали залучати дорослих.

У розвитку системи освіти дорослих, окрім університетів загальної освіти, народні університети також відігравали важливу роль. Вони почали з'являтися у другій половині XIX століття в Данії, а пізніше і в інших країнах Північної Європи. Спочатку діяльність народних університетів була спрямована на молодих людей, які живуть у сільській місцевості, але з часом і дорослі почали приймати участь у заняттях. Функціонування університетів швидко стало популярним і в інших європейських країнах, включаючи країни Центральної та Східної Європи [4].

На розвиток та поширення ідей освіти дорослих у Європі вплинула і діяльність окремих викладачів. Зокрема в Австрії, викладач Віденського університету Л. Хартман започаткував так звані «наукові курси» для дорослих, які здобули особливої популярності у місті. Також Л. Хартман заснував Товариство народної освіти, ініціював роботу комісії з народних лекцій в університеті (1893 р.) [2].

Висновки. Отже серед чинників, які сприяли розвитку ідеї освіти дорослих можна виділити: потребу у підвищенні кваліфікації робітників підприємств, внаслідок промислової революції; відкриття курсів, навчальних закладів для дорослих людей та їх фінансова підтримка з боку власників промислових підприємств; прогресивна діяльність освітян та викладачів університетів; виникнення заочного формалізованого навчання.

Література

1. Kilgour F. The Evolution of the Book. New York., 1998. — p. 84.
2. Maliszewski T. On the History of Folk High Schools in Sweden. Folk High School — School for Life. Wieżycza, 2003. — P. 108—120.
3. Pitman B. Sir Isaac Pitman. His Life and Labors. Cincinnati., 1902. — p. 156.
4. Podstawy kształcenia ustawicznego. Łódź., 2010. — 142 s.
5. Popławski Z. Edukacja dorosłych. Wymóg współczesności, czy chęć indywidualnego rozwoju? // Kształcenie zawodowe w teorii i praktyce edukacyjnej. Poznań., 2006, T. 1. — s. 221.
6. Scisłowicz S. Z dziejów samokształcenia w Polsce i na świecie do połowy XX w. // Toruńskie Studia Dydaktyczne. Toruń., 1993, № 3. — s. 64.